

I. "Όσοι άνθρωποι έχουν βάλει σκοπό να γίνουν ανώ-
 τεροι από τα υπόλοιπα ζώα πρέπει να προσπαθήσουν
 με όλες τους τις δυνάμεις να μην περάσουν τη ζωή τους
 στην αφάνεια σαν τα πρόβατα, που η φύση τὰ ὅρισε
 να περπατοῦν με τὰ τέσσερα και να υπακοῦνε στους
 νόμους που τοὺς υπαγορεύει τὸ στομάχι τους. Ἀντίθε- 2
 τα, ἡ δική μας δύναμη βρίσκεται ὅλη και στὸ πνεῦμα
 και στὸ σῶμα μας· και μᾶλλον χρησιμοποιοῦμε τὸ πνεῦ-
 μα για να κυβερνοῦμε και τὸ σῶμα για να υπηρετοῦμε.
 Τὸ ἕνα στοιχεῖο τὸ ἔχουμε κοινὸ με τοὺς θεοὺς, ἐνῶ τὸ
 ἄλλο με τὰ ἄγρια θηρία. Γι' αὐτὸ και μοῦ φαίνεται σω- 3
 στότερο να ἐπιζητήσουμε τὴ δόξα με τις δυνάμεις τοῦ
πνεύματος παρὰ με τις σωματικές μας δυνάμεις και,
 μιὰ κι αὐτὴ ἡ ζωὴ που ζοῦμε εἶναι σύντομη, πρέπει να
 κάνουμε τὴν ἀνάμνησή της ὅσο γίνεται διαρκέστερη.
 Γιατὶ ἡ δόξα που φέρουν τὰ πλούτη και ἡ ἐξωτερικὴ 4
ἐμφάνιση εἶναι ρευστὴ και εὐθραυστη, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ θεω-
ρεῖται ἔνδοξη και αἰώνια.

Ὡστόσο, για πολὺ διάστημα ὑπῆρχε διαμάχη ἀνά- 5
 μεσα στοὺς ἀνθρώπους για τὸ ἂν οἱ στρατιωτικὲς ὑπο-
θέσεις προωθοῦνται ἀποτελεσματικότερα με τὴ σωμα-
τικὴ δύναμη ἢ με τὴν πνευματικὴ ὑπεροχή. Γιατὶ και 6
 πρὶν ἐπιχειρηθεῖ τὸ στρατιωτικὸ ἔργο ἀπαιτεῖται προ-
 σεκτικὴ ἐξέταση, ἀλλὰ και ἀφοῦ κατασταλάξει κανεὶς
 σὲ κάποια ἀπόφαση ἐπιβάλλεται ἄμεση δράση. Ἔτσι, 7

καθώς τὸ καθένα εἶναι ἀπὸ μόνο του ἀνεπαρκές, ἔχει ἀνάγκη νὰ ἐνισχυθεῖ ἀπὸ τὸ ἄλλο.

2 Π. Στὴν ἀρχὴ λοιπὸν οἱ βασιλεῖς —γιατὶ αὐτὸς ἦταν ὁ πρῶτος τίτλος ἐξουσίας πάνω στὴ γῆ— καθέννας κατὰ τὴν κρίση του, ἄλλος ἀσκοῦσε τὸ πνεῦμα καὶ ἄλλος τὸ σῶμα. Τότε ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων κυλοῦσε ἀκόμα χωρὶς ἐπιθυμίες, γιατί ὅσα εἶχε καθέννας τοῦ ἦταν ἀρκετά.

3 "Ὅταν ὅμως ὁ Κύριος στὴν Ἀσία καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι στὴν Ἑλλάδα ἄρχισαν νὰ ὑποτάσσουν τὶς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη καὶ νὰ θεωροῦν αἰτία πολέμου τὸ πάθος τῆς ἐξουσίας, νομίζοντας ὅτι ὅσο πιὸ μεγάλη ἐξουσία εἶχαν, τόσο εἶχαν καὶ μεγαλύτερη δύναμη, τότε ἐπιτέλους ἔγινε κατανοητό, ὕστερα ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅτι τὸ πνεῦμα προ-

4 σφέρει πολλὰ στὴ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Τώρα, ἀν ἡ ἀρετὴ τοῦ πνεύματος βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἶχε στὴν εἰρήνῃ τὴν ἴδια δύναμη ποὺ εἶχε καὶ στὸν πόλεμο, οἱ ἀνθρώπινες ὑποθέσεις θὰ πῆγαιναν πολὺ πιὸ στρωτὰ καὶ σταθερά, καὶ δὲν θὰ ἔβλεπε κανεὶς κάθε τόσο τὰ πράγματα νὰ ἀλλάζουν ἀκόχο οὔτε τὰ πάντα νὰ βρί-

5 σκονται σὲ συνεχὴ ἀλλαγὴ καὶ ἀναβρασμό. Γιατὶ ἡ ἐξουσία εἶναι εὐκόλο νὰ διατηρηθεῖ μὲ ἐκεῖνα τὰ προτερή-

6 ματα μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ἀρχικὰ ἀποκτήθηκε. "Ὅταν ὅμως στὴ θέση τοῦ μόχθου εἰσβάλλει ἡ ὀκνηρία καὶ στὴ θέση τῆς ἐγκράτειας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἡ ἀκολασία καὶ ἡ ὑπεροψία, ἀλλάζει καὶ ἡ τύχη μαζὶ μὲ τὰ ἔθνη. "Ἐτσι καὶ ἡ ἐξουσία ἀπὸ τὸν λιγότερο ἱκανὸ περνᾷ στὰ χέρια τοῦ

7 ἱκανότερου. "Ὅ,τι ἔχει σχέση ἐξἄλλου μὲ τὴν καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν, τὴ ναυσιπλοΐα, τὴν ἀρχιτεκτονικὴ, ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὑπεροχή.

8 Πολλοὶ ὅμως ἄνθρωποι, παραδομένοι στὶς ἀπολαύσεις τοῦ στομαχοῦ τους καὶ στὸν ὕπνο, ὄντας ἀπαίδευτοι καὶ ἀκαλλιέργητοι, πέρασαν τὴ ζωὴ τους σὰν διαβατάρικα πουλιά. Αὐτοὶ βέβαια, ἀντίθετα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς φύσης, χρησιμοποίησαν τὸ σῶμα γιὰ ἀπόλαυση καὶ ἡ ψυχὴ τοὺς ἦταν βάρος. Αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο ἐγὼ τουλάχιστον τὰ τοποθετῶ στὴν ἴδια μοίρα, γιατί καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο πέρασαν στὴν ἀφάνεια. Πιστεύω ὅμως ὅτι ζεῖ πραγματικά 9 καὶ ἀξιοποιεῖ τὸ πνεῦμα του ἐκεῖνος μόνο πού, ἐνῶ ἐπιδιώκει κάποιον στόχο, ἐπιζητεῖ παράλληλα καὶ τὴ φήμη ποὺ πηγάζει ἀπὸ κάποιον ἐνδοξο ἔργο ἢ καλλιτέχνημα. Ἡ φύση ὅμως, ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος, ὑποδεικνύει στὸν ἓναν τὸν ἄλφα δρόμο καὶ στὸν ἄλλον τὸν βῆτα.

III. Εἶναι ὠραῖο νὰ εὐεργετεῖ κανεὶς μὲ τὴ δράση του τὸ κράτος του, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ὑπηρετεῖ μὲ τὸ λόγο δὲν εἶναι χωρὶς σημασία· ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐνδοξος στὴν εἰρήνῃ ὅπως καὶ στὸν πόλεμο. Συχνὰ ἄλλωστε ἐπαινοῦνται ὄχι μόνον ὅσοι ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν δικὴ τους δράση ἀλλὰ καὶ ὅσοι ὕμνησαν τὸ ἔργο τῶν ἄλλων. "Ὅσο γιὰ τὴ γνώμη τῆς δικῆ μου, μολονότι 2 πιστεύω πὼς μὲ κανέναν τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἰσάζια ἢ δόξα ἐκεῖνου ποὺ γράφει καὶ ἐκεῖνου ποὺ ἐνεργεῖ, βλέπω ὅτι ἡ συγγραφή ἱστορίας εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολη ὑπόθεση. Πρῶτα πρῶτα γιατί πρέπει νὰ ὑπάρχει ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα, καὶ ὕστερα γιατί οἱ πιὸ πολλοὶ πιστεύουν ὅτι οἱ τυχὸν ἀρνητικὲς παρατηρήσεις ὀφείλονται σὲ κακία καὶ φθόνο· καὶ ὅταν πάλι ἀναφέρεσαι στὴ μεγάλη ἀρετὴ καὶ τὴ

δόξα τῶν γενναίων, ὅσα νομίζει κανεὶς ὅτι εὐκολὰ μπορεῖ καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὰ κάνει τὰ ἀποδέχεται ἀμέσως, ὅσα ὅμως βρίσκονται πέρα ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεωρεῖ ἀποκυήματα τῆς φαντασίας καὶ ψευτεῖς.

3 "Ὅταν ἐγώ, νέος ἀκόμα, στράφηκα γιὰ πρώτη φορά, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι, στὴν πολιτική, συνάντησα πολλὰ ἀρνητικὰ σ' ἐκεῖνον τὸ χῶρο. Γιατὶ ἀντὶ γιὰ τὴν αἰδημοσύνη, τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ἀρετὴ κυριαρχοῦσαν

4 ἢ θρασύτητα, ἢ δωροδοκία καὶ ἢ ἀπληστία. "Ὅσο κι ἂν ἡ ψυχὴ μου τὰ ἀπεχθανόταν ὅλα αὐτά, ἄμαθῆ καθὼς ἦταν ἀπὸ κακὲς συνήθειες, στὴν ἀνώριμῃ φύση μου, ποὺ εἶχε ἐκτεθεῖ σὲ ἓνα πέλαιος ἀπὸ κακίαι, κυριάρχησε

5 τελικὰ ἡ φιλοδοξία· καὶ ὅσο κι ἂν εἶχα διαχωρίσει τὴ θέση μου ἀπὸ τὶς διεφθαρμέναι πράξεις τῶν ἄλλων, ἢ ἐπιθυμία γιὰ διάκριση εἶχε σπεῖρει μέσα μου τὴν ἴδια ὅπως καὶ τοὺς ἄλλους τάση νὰ κατακρίνω καὶ νὰ φθονῶ.

IV. "Ὅταν λοιπὸν ὁ νοῦς μου ἡσύχασε ἀπὸ τὰ τόσα βάσανα καὶ τοὺς κινδύνους καὶ ἀποφάσισα νὰ ζήσω τὴν ὑπόλοιπῃ ζωῇ μου μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ πολιτική, δὲν σκόπευα νὰ χαράμισω τὴν πολῦτιμῃ ἡσυχίᾳ μου μὲ νοθερότητα καὶ ἀπραξία, οὔτε εἶχα βέβαια τὴν πρόθεση νὰ περάσω τὴ ζωῇ μου μὲ ἀσχολίαι κατάλληλες γιὰ δούλους καλλιεργώντας τὸ χωράφι μου ἢ κυνηγώντας·

2 ἀλλὰ ξαναγυρίζοντας στὴν ἴδια προσπάθεια καὶ ἐπιθυμία ἀπὸ τὴν ὁποία μὲ εἶχε ἀπομακρύνει ἢ καταστρεπτικὴ μου φιλοδοξία, ἀποφάσισα νὰ συγγράψω τὴν ἱστορίᾳ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ἐπιλέγοντας ὅσα θέματα μοῦ φαίνονταν ἄξια νὰ παραδοθοῦν στὴ μνήμη· καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ νοῦς μου ἦταν τὴν ὥρᾳ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ

τὴν ἐλπίδα, τὸ φόβο καὶ τὶς κομματικὰς ἐγνοιαι μοῦ ἐνίσχυσε αὐτὴ τὴν ἀπόφαση.

"Ἐτσι λοιπὸν θὰ ἐκθέσω μὲ συντομία καὶ ὅσο πιὸ ἀντικειμενικὰ μπορῶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα· γιὰ τὸ ἐγκλημα αὐτὸ τὸ θεωρῶ ἰδιαίτερα

4 ἀξιωμακρόνυτο, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἴδια ἢ ἐγκληματικὴ πράξι ἀλλὰ καὶ ὁ κίνδυνος ποὺ ἐκλείπει μέσα τῆς ἦταν καινοφανή. Πρὶν ὅμως ἀρχίσω τὴ διήγησή μου, πρέπει νὰ δώσω κάποιαι πληροφορίες γιὰ τὴν ἠθικὴ ὑπόσταση αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

V. Ὁ Λεύκιος Κατιλίνας, ποὺ καταγόταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὴ γενιά,¹ ἦταν ἄνθρωπος μὲ μεγάλη πνευματικὴ καὶ σωματικὴ δύναμη, ἢ φύση του ὅμως ἦταν κακὴ καὶ διεφθαρμένη. Ἀπὸ νεαρὴ ἡλικία ἐβρισκε εὐχαρίστηση στὶς ἐμφύλιαι διαμάχαι, τὶς σφαγές, τὶς ἀρπαγές καὶ τὴν πολιτικὴ ἀναστάτωση, καὶ μέσα σ' αὐτὰ ζυμώθηκε ἡ νιότη του. Τὸ σῶμα του μποροῦσε νὰ ὑποφέρει τὴν πείνα, τὸν πόνο, τὴν ἀγρύπνια, πιὸ πολὺ κι ἀπ' ὅσο θὰ πίστευαι κανεὶς. Ὁ νοῦς του ἦταν θρασύς,

4 πανοῦργος, ἄστατος, ἱκανὸς νὰ προσποιηθεῖ ἢ νὰ κρύψει ὀτιδὴποτε, λαίμαργος γιὰ τὸ ξένο καὶ σπάταλος στὸ δικό του, βίαιος στὰ πάθη του, μὲ περισσὴ εὐγλωττία καὶ λίγη φρόνηση. Ἡ ἀχόρταγῃ ψυχὴ του ποθοῦσε πάντα τὰ ἄμετρα, τὰ ἀπίστευτα, τὰ πιὸ ὑψηλά. Μετὰ τὴ

6 δικτατορία τοῦ Λευκίου Σύλλα τὸν εἶχε καταλάβει φοβερὸ πάθος νὰ πάρει στὰ χέρια του τὰ ἡνία τοῦ κράτους, κι οὔτε ποὺ τὸν ἐνοιαζε μὲ ποιοὺς τρόπους θὰ τὸ πετύχαινε, ἀρκεῖ νὰ κατάφερνε νὰ ἀναλάβει τὴν ἐξουσία. Τὸ ἀτίηασο μυαλό του ταραζόταν κάθε μέρα καὶ

7 περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνέχεια καὶ ἀπὸ τὶς τύψεις γιὰ τὰ

8 ἐγκλήματά του, πού και τὰ δύο τὰ εἶχε ἀυξήσει ἔχον-
 8 τας τὸ χαρακτήρα πού περιέγραφα παραπάνω. Τὸν ἐξω-
 8 θοῦσαν ἐπίσης και τὰ διεφθαρμένα ἦθη τῆς πολιτείας,
 8 πού ἐξαχρειώνονταν ἀπὸ δύο ἀπαίσια και ἀντίθετα με-
 8 ταξῦ τους δεινά, τὴν τρυφή και τὴ φιλαργυρία.

9 Μιὰ και μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσω για τὰ
 9 ἦθη τῆς πολιτείας μας, μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἴδια ἡ φύση
 9 τοῦ θέματος με καλεῖ νὰ πάω ἀκόμα πιὸ πίσω και νὰ
 9 πῶ λίγα πράγματα για τὰ ἦθη τῶν προγόνων μας στὴν
 9 εἰρήνη και στὸν πόλεμο, πῶς κυβέρνησαν τὴν πολιτεία
 9 και πόσο ἰσχυρὴ τὴν παρέδωσαν στοὺς μεταγενεστέ-
 9 ρους και πῶς τελικὰ ἡ πολιτεία αὐτὴ ἀλλάξε ὄψη και
 9 κατάντησε ἀπὸ ὠραιότατη και ἄριστη νὰ γίνε κακίστη
 9 και αἰσχρότατη.

VI. Σύμφωνα με τὰ συμπεράσματα στὰ ὁποῖα ἔχω
 καταλήξει,² τὴ Ρώμη τὴν ἔχτισαν και τὴν κατοίκησαν
 ἀρχικὰ οἱ Τρῶες, πού με ἀρχηγὸ τὸν Αἰνεῖα πλανιόνταν
 ἐξόριστοι ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, και μαζί μ' αὐτοὺς οἱ
 αὐτόχθονες, μιὰ ράτσα σκληροτράχηλων ἀγροτῶν, χω-
 ρὶς νόμους, χωρὶς κυβέρνηση, ἐλεύθερη και ἀνυπόταχτη.
 2 "Ὅταν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ συγκεντρώθηκαν μέσα στὰ
 2 ἴδια τείχη, ἀν και ἦταν διαφορετικῆς φυλῆς, ἀνόμοιας
 2 γλώσσας και ἀλλοιώτικου τρόπου ζωῆς, εἶναι ἀπίστευτο
 2 πόσο εὐκολα συνταίριασαν μεταξῦ τους. "Ἐτσι, μέσα σὲ
 2 λίγο διάστημα ἡ ὁμόνοια μετέτρεψε ἕνα ἀνομοιογενὲς
 2 και περιπλανώμενο πλῆθος σὲ ὀργανωμένη κοινότητα.
 3 "Ὅταν ὅμως ἡ πολιτεία αὐτὴ ἀπέκτησε περισσότερους
 3 κατοίκους, ὑψηλότερο πολιτισμὸ και μεγαλύτερες γεωρ-
 3 γικὲς ἐκτάσεις και φαίνονταν ἀρκετὰ πλοῦσια και ἰσχυ-
 3 ρή, τότε ἀπὸ τὸν πλοῦτο γεννήθηκε ὁ φθόνος, ὅπως συ-

νήτως γίνεται με τὶς πιὸ πολλές ἀνθρώπινες ὑποθέσεις.
 4 Και τότε οἱ βασιλεῖς και οἱ γειτονικοὶ λαοὶ τοὺς κήρυ-
 4 ζαν τὸν πόλεμο, ἐνῶ λίγοι φίλοι τους ἦλθαν νὰ τοὺς
 4 βοηθήσουν· γιατί οἱ ὑπόλοιποι, τρομοκρατημένοι, κρα-
 5 τήθηκαν μακριὰ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. "Ἀλλὰ οἱ Ρωμαῖοι,
 5 ἐπιστρατεύοντας τὶς δυνάμεις τους, μέσα στὴν πολιτεία
 5 ἀλλὰ και στὸ πεδίο τῆς μάχης, ἔτρεξαν παντοῦ, ἔκαναν
 5 τὶς προετοιμασίες τους, ἐνθάρρουναν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον,
 5 βιάδισαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν και ὑπερασπίστηκαν με
 5 τὰ ὅπλα τὴν ἐλευθερία, τὴν πατρίδα και τοὺς γονεῖς
 5 τους. Και ὅταν με τὴν ἀνδρεία τους ἀπομάκρυναν τὸν
 5 κίνδυνο, τότε πρόσφεραν βοήθεια στοὺς συμμάχους και
 5 στοὺς φίλους τους και δημιούργησαν ἔτσι τὶς φιλίες
 6 τους, εὐεργετώντας μᾶλλον παρὰ εὐεργετούμενοι. Τὸ
 6 κράτος τους ὑπάκουε σὲ νόμους και τὸ καθεστῶς τους
 6 ὀνομαζόταν βασιλεία. Μιὰ ὁμάδα ἀπὸ ἐπιλέκτους, πού
 6 τὸ σῶμα τους ἦταν ἀδύναμο ἀπὸ τὰ χρόνια ἀλλὰ τὸ μυα-
 6 λό τους δυνατὸ ἀπὸ τὴ φρόνηση, ἔδιναν συμβουλές σὲ
 6 θέματα τῆς πολιτείας. Αὐτοὶ ὀνομαζόνταν πατέρες, εἴτε
 6 λόγω τῆς ἡλικίας τους εἴτε για τὴν πατρικὴ φροντίδα
 7 τους πρὸς τὸ ἔθνος. "Ἐπειτα, ὅταν τὸ πολίτευμα τῆς βα-
 7 σιλείας, πού ἀρχικὰ ἀπέβλεπε στὴ διατήρηση τῆς ἐλευ-
 7 θερίας και στὴν ἐπέκταση τοῦ κράτους, μετατράπηκε
 7 σὲ ὑπερφίαλη δεσποτεία, ἀλλάξαν πολίτευμα και ὄρισαν
 7 δύο ἡγέτες με ἐτήσια θητεία. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο πί-
 7 στευαν ὅτι θὰ περιορίζαν στὸ ἐλάχιστο τὶς πιθανότητες
 7 νὰ γίνε ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀλαζονικὴ ἀπὸ τὴν ἀσύδοτη
 7 ἐξουσία.

VII. Τὴν περίοδο ὅμως αὐτὴ ἄρχισε πιά καθένas νὰ
 ὑψώνει περισσότερο τὸ ἀνάστημά του και νὰ κρατᾶ σὲ

2 μεγαλύτερη έτοιμότητα τὸ πνεῦμα του. Γιατὶ τὴν ἐπο-
 χὴ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας οἱ καλοὶ ἦταν πιὸ ὑποπτοι
 ἀπὸ τοὺς κακοὺς, μιὰ καὶ οἱ βασιλεῖς πάντοτε θεωροῦ-
 3 σαν ἐπικίνδυνη γι' αὐτοὺς τὴν ἀρετὴ τῶν ἄλλων. Ἄλλὰ
 ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού ἡ πολιτεία ἀπέκτησε τὴν ἐλευθερία
 τῆς, εἶναι ἀπίστευτο πόσο γρήγορα ἀνδρώθηκε: τόσο
 μεγάλη ἦταν ἡ ἐπιθυμία γιὰ δόξα πού εἶχε καταλάβει
 4 τὶς ψυχὰς τῶν πολιτῶν. Καὶ περισσότερο βέβαια τὶς ψυ-
 χὰς τῶν νέων, πού ἀμέσως μόλις ἔφταναν σὲ ἡλικία νὰ
 ἀντιμετωπίσουν ἓναν πόλεμο, μάθαιναν μὲ τὸν ἰδρώτα
 τοὺς στὸ στρατόπεδο τὴν τέχνη τοῦ πολέμου καὶ πιὸ
 πολὺ ἀπολάμβαναν τὸν ὁμορφο ὅπλισμό τους καὶ τοὺς
 στρατιωτικoὺς τοὺς ἵππους παρὰ τὶς πόρνες καὶ τὰ
 5 γλῆνια. Σὲ τέτοιους λοιπὸν ἄνδρες κανέννας μόχθος δὲν
 φαινόταν ἀσυνήθιστος, κανέννας τόπος δὲν ἦταν ἀνώμα-
 λος ἢ ἀπόκρημνος, κανέννας ἐνοπλος ἐχθρὸς δὲν ἦταν
 τρομερός· στὴν ἀνδρεία τοὺς ὑποτάσσονταν τὰ πάντα.
 6 Ὁ μεγαλύτερος ὅμως ἀνταγωνισμὸς γιὰ τὴν ἀπόκτηση
 τῆς δόξας ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους· ὁ καθένας ἔσπευδε νὰ
 εἶναι ἐκεῖνος πού θὰ πλήξει πρῶτος τὸν ἐχθρό, πού θὰ
 σκαρφαλώσει στὸ τεῖχος καὶ πού θὰ τὸν δοῦν νὰ κάνει
 ἓνα τέτοιο κατόρθωμα· αὐτὰ λογάριζαν γιὰ πλούτη
 τους, αὐτὰ γιὰ καλὴ τους φήμη καὶ γιὰ σημάδι ἀρχον-
 τικῆς γενιᾶς. Ποθοῦσαν τὸν ἔπαινο, ἀδιαφοροῦσαν γιὰ
 τὰ χρήματα· ἤθελαν ἀπέραντη δόξα καὶ ἔντιμα πλούτη.
 7 Θὰ μπορούσα νὰ ἀναφέρω ἐδῶ σὲ ποιoὺς τόπους ὁ ρω-
 μαϊκὸς λαὸς διασκόρπισε ἀπειράριθμους ἐχθροὺς μὲ ἐλά-
 χιστες δυνάμεις καὶ ποιῆς πόλεις ὀχυρὰς ἀπὸ τὴ φύση
 τοὺς κυρίευσε πολεμώντας, ἀν αὐτὸ δὲν θὰ μὲ ἀπομά-
 κρυνε ἀπὸ τὸ ἔργο πού ἔχω ἀναλάβει.

VIII. Ἄλλὰ βέβαια ἡ τύχη³ εἶναι ἐκείνη πού κυ-
 ριαρχεῖ σὲ ὅλα τὰ πράγματα: αὐτὴ ὅλα τὰ δοξάζει ἢ
 τὰ ἀμαυρώνει, κατὰ τὶς ὁρέξεις τῆς μᾶλλον παρὰ κατὰ
 τὶς ἐπιταγὰς τῆς ἀλήθειας. Τὰ κατορθώματα τῶν Ἀθη- 2
 ναίων, ὅπως τουλάχιστον ἐγὼ νομίζω, ὑπῆρξαν ὄντως
 μεγάλα καὶ ἔνδοξα, ἀλλὰ πάντως λιγότερο σημαντικὰ
 ἀπὸ ὅσο ἡ φήμη τὰ παρουσίασε. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πόλη 3
 ἐκείνη γέννησε συγγραφεῖς μὲ μεγάλο πνεῦμα, τὰ ἀν-
 δραγαθήματα τῶν Ἀθηναίων θεωροῦνται ἀνυπερβλητα
 σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Ἐτσι ἡ ἀνδρεία ὅσων ἐπιτέλεσαν 4
 αὐτὰ τὰ ἀνδραγαθήματα θεωρεῖται τόσο μεγάλη, ὅσο
 μπόρεσαν νὰ τὴν ἀναδείξουν μὲ τὰ λόγια τοὺς τὰ ἔξοχα
 ἐκεῖνα πνεύματα. Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ὅμως ποτὲ δὲν εἶχε 5
 αὐτὴ τὴν εὐχέρεια, γιατί ἀκόμα καὶ ὁ πιὸ προικισμένος
 πνευματικὰ ἦταν ὀλοκληρωτικὰ ἀπασχολημένος μὲ τὰ
 κοινὰ· κανέννας δὲν ἀσκοῦσε τὸ πνεῦμα του ἀνεξάρτητα
 ἀπὸ τὸ σῶμα του· ἀκόμα καὶ ὁ ἄριστος προτιμοῦσε τὶς
 πράξεις παρὰ τὰ λόγια καὶ νὰ ἐπαινοῦν οἱ ἄλλοι τὰ δι-
 κά του ἀνδραγαθήματα παρὰ νὰ διηγεῖται ὁ ἴδιος τὰ
 ἀνδραγαθήματα τῶν ἄλλων.⁴

IX. Ἐτσι λοιπὸν τόσο στὴν εἰρήνῃ ὅσο καὶ στὸν πό-
 λεμο καλλιεργοῦνταν τὰ χρηστὰ ἤθη, ὑπῆρχε ἡ μέγιστη
 ὁμόνοια καὶ ἡ ἐλάχιστη φιλαργυρία, τὸ δίκαιο καὶ τὸ
 καλὸ εὐδοκιμοῦσαν, ὄχι τόσο γιατί τὸ ἐπέτασαν οἱ νό-
 μοι, ὅσο γιατί τὸ ὑπαγόρευε ἡ ἀνθρώπινη φύση. Τὶς ἔ- 2
 ριδες, τὶς διχόνειες καὶ τὴν ἐμπάθεια τὰ φύλαγαν γιὰ
 τοὺς ἐχθροὺς τους, ἐνῶ οἱ πολῖτες συναγωνίζονταν ὁ
 ἓνας τὸν ἄλλο μόνο στὴν ἀρετῇ. Στὶς θυσίαις πρὸς τοὺς
 θεοὺς ἦταν γενναϊόδωροι, στὰ προσωπικά τους ἔξοδα
 φειδωλοί, στοὺς φίλους τους πιστοί. Μὲ τὶς δύο αὐτὲς 3

ἀρετές, δηλαδή τὴν τόλμη στὸν πόλεμο καὶ τὴ δικαιοσύνη σὲ καιρὸ εἰρήνης, ρύθμιζαν τὰ προσωπικὰ καὶ τὰ κρατικὰ ζητήματα. Γιὰ ὅσα ὑποστηρίζω, ἔχω τις παρακάτω ἀδιάψευστες ἀποδείξεις: πρῶτα πρῶτα, ὅτι συχνότερα τύχαινε νὰ ἐπιβληθεῖ τιμωρία κατὰ τὴ μάχη σὲ ὅσους πολέμησαν τὸν ἐχθρὸ παραβαίνοντας τὴ σχετικὴ διαταγή,⁵ ἢ σὲ ὅσους, ἂν καὶ ἀνακλήθηκαν, ἀποχώρησαν ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης μὲ μεγαλύτερη καθυστέρηση ἀπὸ ὅση ὕφειλαν, παρὰ σὲ ὅσους τόλμησαν νὰ ἐγκυκλοποιήσουν τις σημαῖες τους ἢ νὰ ὑποχωρήσουν ἀπὸ τις θέσεις τους ὅταν δέχτηκαν πίεση· καὶ ὕστερα ὅτι, σὲ καιρὸ εἰρήνης, ἀσκοῦσαν τὴν ἐξουσία εὐεργετώντας μᾶλλον παρὰ ἐκφοβίζοντας καὶ ὅτι προτιμοῦσαν νὰ συγχωροῦν ὅταν τοὺς ἀδικοῦσαν παρὰ νὰ ἐκδικοῦνται.

X. "Ὅταν ὅμως ἡ πολιτεία μας ὠρίμασε μὲ τὸ μῦθος καὶ τὴν ἀσκηση τῆς δικαιοσύνης, καὶ μεγάλοι βασιλεῖς δαμάστηκαν μὲ πόλεμο, ἐνῶ ἄγρια ἔθνη καὶ κραταιοὶ λαοὶ ὑπέκυπταν στὴ δύναμή μας, καὶ ὅταν ἡ Καρχηδόνα, ἡ ἀντίζηλος τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, ἀφανίστηκε σύρριζα καὶ ἦταν πιὰ ἀνοιχτὲς γιὰ μᾶς ὅλες οἱ θάλασσες καὶ οἱ στεριές, ἄρχισε νὰ μαίνεται ἡ τύχη³ καὶ νὰ ἀναστατώνει τὰ πάντα. Ὁ ἐλεύθερος χρόνος καὶ τὰ πλοῦτη, πού σὲ ἄλλες στιγμὲς εἶναι ἐπιθυμητά, κατάντησαν τώρα βάρος καὶ δυστυχία γιὰ ὅσους εἶχαν κάποτε ὑπομείνει μὲ ἄνεση τοὺς μῦθους, τοὺς κινδύνους, τις ἀμφίβολες καὶ ἀντίξοες καταστάσεις. Καὶ ἔτσι πῆρε διαστάσεις πρῶτα τὸ πάθος γιὰ ἀπόκτηση χρημάτων καὶ ὕστερα ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἐξουσία. Αὐτὰ ὑπῆρξαν τὸ ἔδαφος, ἢ ἔλεγα, γιὰ κάθε λογῆς δυστυχία. Γιὰ τὴν ἄπληστία ἀνέτρεψε τὴν καλὴ πίστη, τὴ χρηστότητα καὶ τις ἄλλες

εὐγενικὲς πλευρὲς τοῦ χαρακτήρα· καὶ ἀντὶ γι' αὐτὲς διδάξε τὴν ἀλαζονεία, τὴν ὀμότητα, τὴν περιφρόνηση τῶν θεῶν, τὴν ἐξαγορὰ τῶν πάντων. Ἡ φιλοδοξία ὤθησε πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουν ἀπατεῶνες, νὰ κρύβουν ἄλλη σκέψη μέσα τους καὶ ἄλλη νὰ ἔχουν ἔτοιμη στὰ χεῖλη, νὰ ἀποτιμοῦν φιλίες καὶ ἐχθρες ὄχι κρίνοντάς τις ἀντικειμενικὰ ἀλλὰ μὲ βία τὸ προσωπικὸ τους συμφέρον καὶ νὰ ἔχουν μᾶλλον τὴν ὕψη φιλικὴ παρὰ τὴν ψυχικὴ τους διάθεση. Αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα μεγάλωναν στὴν ἀρχὴ σιγὰ σιγὰ, καὶ κάποτε τιμωροῦνταν, ὕστερα ὅμως, ὅταν ἡ μόλυνση ἐξαπλώθηκε σὰν θανατηφόρα ἐπιδημία, ἡ πολιτεία μας ἄλλαξε καὶ ἡ ἐξουσία μεταβλήθηκε ἀπὸ δικαιοσύνη καὶ ἀριστη σὲ ὠμὴ καὶ ἀνυπόφορη.

XI. Στὴν ἀρχὴ ὅμως ἡ φιλοδοξία πιὸ πολὺ παρὰ ἡ ἀπληστία εἶχε καταλάβει τις ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, ἕνα ἐλάττωμα πού εἶναι, ὅπως κι ἂν τὸ δεῖ κανεὶς, πλησιέστερο πρὸς τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ καὶ ὁ καλὸς καὶ ὁ κακὸς ἐξίσου ἐπιθυμοῦν τὴ δόξα, τὴν τιμὴ, τὴν ἐξουσία· ὁ πρῶτος ὅμως τις ἐπιδιώκει ἀκολουθώντας τὸν σωστὸ δρόμο, ἐνῶ ὁ δεύτερος, ἐπειδὴ τοῦ λείπουν τὰ καλὰ στοιχεῖα τοῦ χαρακτήρα, βασιζέται στοὺς δόλους καὶ στὶς ἀπάτες. Ἡ ἀπληστία κλείνει μέσα της τὸ πάθος γιὰ χρήματα, πού κανένας φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν τὸ ἐπιθυμεῖ. Αὐτὴ, σὰν νὰ εἶναι βουτηγμένη σὲ ἀπαίσιο φαρμάκι, στάζει τὴ θηλυπρέπεια στὸ ἀνδρικό σῶμα καὶ πνεῦμα, πάντα της ἀστείρευτη καὶ ἀχόρταγη, χωρὶς νὰ ἐλαττώνεται οὔτε ἀπὸ τὴν ἀφθονία οὔτε ἀπὸ τὴν ἔλλειψη. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Λεύκιος Σύλλας κατέλαβε τὴν ἐξουσία μὲ τὰ ὅπλα καὶ εἶχε ἄσχημο τέλος, ὅσο κι ἂν εἶχε κάνει σωστὴ ἀρχή, ὅλοι ἄρχισαν νὰ ἀρ-

πάζουν, να κλέβουν, ὁ ἓνας ἤθελε σπίτι, ὁ ἄλλος ζή-
ταγε χωράφια, καὶ οἱ νικητές, χωρὶς οὔτε μέτρο οὔτε
φρόνηση, ἔκαναν βδελυρὰ καὶ ἀνάληγτα ἐγκλήματα εἰς
5 βάρους τῶν συμπατριωτῶν τους. Ρόλο ἐπίσης ἔπαιξε καὶ
τὸ γεγονός ὅτι ὁ Λεύκιος Σύλλας, γιὰ νὰ τοῦ εἶναι ἀφο-
σιωμένος ὁ στρατὸς πρὸ εἶχε ὀδηγήσει στὴν Ἀσία, τὸν
εἶχε συνηθίσει, ἀντίθετα μὲ τὴν προγονικὴ παράδοση,
σὲ μιὰ ζωὴ τρυφηλὴ καὶ ἐντελῶς ἀσύδοτη. Αὐτὲς οἱ
τερπνὲς χῶρες, οἱ γεμάτες ἀπολαύσεις, εἶχαν κάμψει τὸ
ἀγέρωχο φρόνημα τῶν στρατιωτῶν τὶς ὥρες τῆς ξεκού-
6 ρασῆς τους. Ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ ὁ στρατὸς τοῦ ρω-
μαϊκοῦ λαοῦ ἀπέκτησε τὴ συνήθεια νὰ γυρίζει μὲ πόρ-
νες καὶ νὰ μεθοκοπᾷ· νὰ θαυμάζει ἀγάλματα, ζωγρα-
φικοὺς πίνακες καὶ σκαλιστὰ ἀγγεῖα· νὰ τὰ ἀρπάζει ἀπὸ
ιδιωτικὰ καὶ δημόσια οἰκήματα, νὰ λαφυραγωγεῖ ναοὺς,
7 νὰ βεβηλώνει τὰ πάντα, ἱερὰ καὶ μὴ.⁶ Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ
στρατιῶτες, ὅταν κέρδισαν τὴ νίκη, δὲν ἄφησαν ἀπο-
λύτως τίποτα στοὺς ἠττημένους. Ἡ ἐπιτυχία βέβαια
δοκιμάζει ἀκόμα καὶ τὰ πνεύματα τῶν σωφρόνων· πῶς
τάχα οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, μὲ τὸν διεφθαρμένο χαρακτή-
ρα, θὰ ἀντιμετώπιζαν τὴ νίκη μὲ τρόπο συκρατημένο;

XII. Ὅταν λοιπὸν τὰ πλοῦτη ἄρχισαν ὄχι μόνον νὰ
θεωροῦνται τιμὴ ἀλλὰ καὶ νὰ συνοδεύονται ἀπὸ δόξα,
ἐξουσία καὶ δύναμη, τότε ἄρχισε καὶ ἡ ἀρετὴ νὰ χάνει
τὴν αἴγλη της, ἡ φτώχεια νὰ θεωρεῖται ντροπὴ καὶ ἡ
2 ἀθωότητά νὰ παρουσιάζεται ὡς κακοβουλία. Ἐτσι λοι-
πὸν, τρυφή καὶ ἀπληστία ἀλλὰ καὶ ἀλαζονεῖα κυρίευ-
σαν τὶς ψυχὰς τῶν νέων μας ἐξαιτίας τοῦ πλοῦτου· ἄρ-
παζαν, σπαταλοῦσαν, ἔδιναν μικρὴ σημασία στὰ δικὰ
τους, ἐνῶ ἐπιθυμοῦσαν τὰ ξένα, αἰδῶς, σεμνότητα, θεῖα

καὶ ἀνθρώπινα ἦταν συγκεχυμένα μέσα τους, τίποτα δὲν
σκέπτονταν, οὔτε καὶ εἶχαν μέτρο σὲ τίποτα. Ὅτ' ἄξιζε 3
τὸν κόπο, ὅταν γνωρίσει κανεὶς τὶς οἰκίαις καὶ τὶς ἐπαύ-
λεις τους, ποὺ ἔχουν γίνει ὀλόκληρες πόλεις, νὰ ἐπισκε-
φθεῖ καὶ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν ποὺ κατασκευάσαν οἱ πρό-
γονοὶ μας, αὐτοὶ οἱ εὐλαβέστατοι ἄνθρωποι. Ἐκεῖνοι 4
βέβαια τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν τὰ κοσμοῦσαν μὲ τὴν εὐσέβειά
τους, τὰ σπίτια τους μὲ τὴ δόξα, καὶ δὲν ἀφαιροῦσαν
ἀπὸ τοὺς ἠττημένους τίποτα, πέρα ἀπὸ τὴ δυνατότητα
νὰ βλάψουν. Ἀντίθετα, τοῦτοι ἐδῶ οἱ ἐλειονότατοι ἄν- 5
θρωποι, διαπράττοντας φοβερὸ ἐγκλημα, ἀφαίρεσαν ἀπὸ
τοὺς συμμάχους μας ὅλα ὅσα οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι μετὰ τὴ
νίκη τους τοὺς εἶχαν ἐπιτρέψει νὰ διατηρήσουν· λὲς καὶ
δὲν μποροῦσαν νὰ κυβερνήσουν παρὰ μόνον κάνοντας
κακῶ.

XIII. Δὲν ξέρω τώρα γιατί θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφέρω
ἐκεῖνα τὰ πράγματα ποὺ δὲν τὰ πιστεῦον παρὰ μόνον
ὅσοι τὰ εἶδαν, ὅτι δηλαδὴ κάποιοι ἰδιῶτες μέχρι καὶ τὰ
βουνὰ ἰσοπέδωσαν καὶ ἔχτισαν πάνω στὴ θάλασσα.⁷
Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μοῦ φαίνεται ὅτι ἔπαιζαν μὲ τὰ 2
πλοῦτη τους· γιατί, ἂν καὶ μποροῦσαν νὰ τὰ χαροῦν μὲ
ἐντιμότητα, βιάστηκαν νὰ τὰ σπαταλήσουν κατὰ τρόπο
ἐπονείδιστο. Δὲν ἦταν ὅμως μικρότερο καὶ τὸ πάθος ποὺ 3
τοὺς ἔπιασε γιὰ μοιχεῖες, ἀσωτίες καὶ ἄλλες ἀπολαύ-
σεις. Οἱ ἄντρες δέχονταν νὰ πάθουν ὅ,τι καὶ οἱ γυναῖκες,
ἐνῶ οἱ γυναῖκες ἔβγαζαν τὴν αἰδημοσύνη τους στὸ πα-
ζάρι· θέλοντας νὰ τέρψουν τὸ στομάχι τους, ἀναζητοῦ-
σαν τὰ πάντα σὲ στεριά καὶ θάλασσα, πήγαιναν γιὰ
ὑπνο πρὶν θελήσουν νὰ κοιμηθοῦν, δὲν περίμεναν νὰ ἔλ-
θει ἡ πείνα ἢ ἡ δίψα, οὔτε τὸ κρύο ἢ ἡ κόπωση, ἀλλὰ

4 ὅλα τὰ προλάβαινε ἢ τάσῃ τους γιὰ ἀπόλαυση. Καὶ αὐτὰ
 5 ἐξωθοῦσαν τῇ νεολαίᾳ στὸ ἐγκλημα, ὅταν εἶχε πιά ἐξα-
 6 νημιστεῖ ἢ πατρικὴ περιουσία. Τὸ πνεῦμα τῆς νεολαίας
 αὐτῆς, ἐθισμένο καθὼς ἦταν σὲ ἀσχημες δραστηριότη-
 7 τες, δὲν ἀποτρεπόταν εὐκόλα ἀπὸ τὶς ἀπολαύσεις· γι'
 αὐτὸ καὶ ἦταν παραδομένο χωρὶς συγκρατημὸ σ' ὅλους
 τοὺς τρόπους πορισμοῦ καὶ διασπάθισης χρημάτων.

XIV. Σὲ μιὰ τόσο μεγάλη καὶ διεφθαρμένη πόλῃ, ὁ
 Κατιλίνας περιστοιχιζόταν, σὰν ἀπὸ πλῆθος σωματοφύ-
 2 λακες, ἀπὸ κάθε λογῆς ἀκόλαστους καὶ ἐγκληματίες,
 πρᾶγμα ἄλλωστε εὐκολότατο νὰ γίνεῖ. Γιατὶ κάθε ἀναί-
 3 σχυντος, μοιχός, ἄσωτος, πού εἶχε κατασπαταλήσει τὴν
 πατρικὴ περιουσία στὰ τυχερὰ παιχνίδια, στὶς γαστρι-
 μαργικὲς ἀπολαύσεις καὶ στὴν πορνεία, καὶ ὅποιος εἶχε
 συνάψει μεγάλος χρέος γιὰ νὰ ἐξαγοράσει κάποιον ἐγκλη-
 4 μα ἢ ἄλλῃ πράξῃ ντροπῆς, καὶ ἐπιπλέον ὅλοι οἱ ἐγκλη-
 ματίες καὶ οἱ ἱερόσυλοι ἀπὸ κάθε μέρος, πού εἶχαν κα-
 ταδικαστεῖ ἀπὸ τὰ δικαστήρια ἢ ἔτρεμαν τὴν καταδικα-
 στικὴ ἀπόφαση γιὰ ὅσα εἶχαν διαπράξει, ἀλλὰ καὶ ὅσοι
 5 τρέφονταν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τῇ γλώσσα τους ψευδορκών-
 τας ἢ σκοτώνοντας συμπατριῶτες τους —τέλος ὅλοι ὅ-
 σοι κατατρύχονταν ἀπὸ τὶς αἰσχρὲς τους πράξεις, τὴν
 ἀθλιότητα καὶ τὴν ἐνοχὴ συνειδήσῃ τους, αὐτοὶ ἦταν οἱ
 4 πιὸ κοντινοὶ καὶ πιὸ ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Κατιλίνα. Καὶ
 ἂν ἀκόμα κάποιος ἀγνὸς ἄνθρωπος συνέβαινε νὰ γίνεῖ
 φίλος του, μὲ τὴν καθημερινὴ ἐπαφὴ καὶ τῇ γοητεία πού
 5 ἀσκοῦσε πάνω του ὁ Κατιλίνας γινόταν κι αὐτὸς ἴδιος
 κι ἀπαράλλαχτος μὲ τοὺς ἄλλους.⁸ Ἐπιδίδωκε ὅμως στε-
 νὲς σχέσεις κυρίως μὲ νέους ἄνθρώπους. Αὐτῶν τῶν ἄν-
 θρώπων οἱ ψυχές, τρυφερὲς καθὼς ἦταν ἀκόμα καὶ εὐ-

πλαστες, εὐκόλα ὑποτάσσονταν στὰ δολερά του τεχνά-
 6 ματα. Γιατὶ, σύμφωνα μὲ τὸν πόθο πού ἔκαιγε τὴν ψυ-
 χὴ καθενὸς ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία του, σ' ἄλλους πρό-
 σφερε πόρνες καὶ σ' ἄλλους ἀγόραζε σκυλιὰ καὶ ἄλογα,
 καὶ τέλος δὲν φειδωλεύεται κανένα ἐξοδο, ἀλλὰ οὔτε καὶ
 τὴν ἴδια τῇ σεμνότητά του, ἀρκεῖ μόνο νὰ τοὺς ἔκανε
 7 ὑποχειρίους καὶ πιστοὺς του. Ἐρῶ ὅτι ὑπῆρχαν μερικοὶ
 πού νόμιζαν ὅτι οἱ νέοι πού σύχναζαν στὸ σπίτι τοῦ Κα-
 τιλίνα λίγο νοιάζονταν γιὰ τὴ σωματικὴ τους ἀγνότη-
 8 τα. Αὐτὴ ὅμως ἡ φήμη ἐπικρατοῦσε μᾶλλον ἀπὸ ἄλλες
 ἐνδείξεις παρὰ γιατί κάποιος τὸ εἶχε διαπιστώσει.

XV. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἀκόμα πού ὁ Κατιλίνας ἦταν
 νέος εἶχε στὸ παθητικὸ του πολλὲς ἀνόσιες καὶ διεφθα-
 9 ρμένες πράξεις, ὅπως ἦταν λόγου χάρις ἡ σχέση του μὲ
 μιὰ κόρη ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς, μὲ μιὰ ἱέρεια τῆς
 Ἑστίας, καθὼς καὶ ἄλλες πράξεις τὸ ἴδιο παράνομες καὶ
 2 ἀνίερές. Τέλος ἐρωτεύτηκε μὲ πάθος τὴν Αὐρηλία Ὀρε-
 στίλλα, πού κανένας χρηστὸς ἄνθρωπος δὲν τὴν ἐπαί-
 νησε ποτὲ γιὰ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὁμορφίᾳ της.
 Καὶ καθὼς ἐκείνη δίσταζε νὰ τὸν παντρευτεῖ, ἐπειδὴ
 φοβόταν τὸν προγονό της, πού εἶχε πιά μεγαλώσει, θεω-
 3 ρεῖται βέβαιο ὅτι ὁ Κατιλίνας σκότωσε τὸν γιό του καὶ
 ἀδειασε ἔτσι τὸ σπίτι του, γιὰ νὰ δεχτεῖ τὸν ἐγκλημα-
 4 τικὸ του γάμο. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πράξῃ μου φαίνεται ὅτι
 ἀποτέλεσε καὶ τὴ βασικὴ αἰτία γιὰ νὰ ὀριμάσει μέσα
 5 τοῦ τὸ ἐγκλημα τῆς συνωμοσίας. Γιατὶ τὸ μικρὸ του
 πνεῦμα, ὄντας σὲ ρῆξῃ μὲ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, δὲν
 6 μπορούσε νὰ βρεῖ ἀνάπαυση οὔτε στὴν ἀγρύπνια οὔτε
 στὸν ὕπνο· τόσο πολὺ ἡ συνειδήσῃ του βασιάνιζε τὸ τα-
 7 ραχμένο του μυαλό. Ἐτσι ἡ ὄψη του ἦταν ὠχρῆ, τὰ μά-